

museerne. Mange danske museer, både store og små, har i de senere år nyopstillet deres samlinger af vikingetidsfund og lagt stor vægt på at vise fundenes sammenhæng med udgravningerne: fra Fyrkat bør turen gå til Sydhimmerlands museum i Hobro siger den ny rigsantikvar, som sammen med en række specialister såsom Steen Hvass, H. J. Madsen, Ole Crumlin-Pedersen, Else Roesdahl, Marie Stoklund og Th. Ramskou har sørget for korte, informationsrige og engagerede artikler om vikingetidens mindesmærker. Til det landskab, man vil beskrive, hører naturligvis også det gammeldanske, hvorfor man, som sig bør, opholder sig ved de ny spændende udgravninger ved Löddeköping i Skåne. Bogen er fortrinlig illustreret og selv ting, som kan være vanskelige at se i naturen, er nu lette at finde, takket være kort og planer. Det gælder f.eks. den såkaldte Troldborg Ring, en ringvold fra jernalderen, der ligger nord for den imponerende bro over Vejle ådal, dateret til Harald Blåtands tid. Kataloget afsluttes med en god litteraturliste samt fortegnelser over vikingetidens mindesmærker i landskabet og på museerne; man kunne her have ønsket sig, at også deres åbningstider havde været med. Det eneste man virkelig kraftigt kan opponere mod er formatet; denne lommebog kan ikke bæres i lommen. Brugere betaler gerne en tier ekstra for en mere handy udgave næste gang, den skal udgives samt et lidt større tryk af hensyn til alle interesserede pensionister og børn.

Michael Linton

Magnus Magnusson: *Vikinger!* (Lindhardt og Ringhof, 1980), 319 s.

Klaus Randsborg: *The Viking Age in Denmark. The Formation of a State.* (Duckworth, 1980). 206 s.

Else Roesdahl: *Danmarks Vikingetid.* (Gyldendal, 1980). 325 s.

Når det gælder bøger om vikingetiden, er vi kommet ind i myldretiden. Talrige bøger af svingende kvalitet ser dagens lys i disse tider, motiveret af den store interesse for perioden, der er blusset voldsomt op i de senere år. Også de nedenfor omtalte bøger er vidt forskellige, når det gælder approach, holdning til kilderne og videnskabelig karat. De vil alle formidle viden om vikingerne. Men man skal ikke nøjes med at formidle facts og resultater, man bør også formidle problemer og klart demonstrere den usikkerhed, der råder vedrørende tolkningen af kilderne, både de skriftlige og de arkæologiske; det sker desværre alt for sjældent.

Magnus Magnusson kender vel de fleste fra fjernsynets store vikingeserie, og i bogen fortæller forfatteren lige så levende og engageret som på skærmen. Her har bogen sin styrke, den kan levendegøre og sætte fantasien i bevægelse. Med forfatteren gør vi en rejse i hele det område, hvor vi kan finde spor af vikinger, og bogen indeholder et væld af gode billeder og kort; ikke mindst interessant er forfatterens forsøg på at rekonstruere vikingetidens håndværk og levendegøre dagliglivet ud fra fundene. De bedste afsnit er så afgjort, når forfatteren er på »hjemmebane«, dvs. fortæller om England, Island, Irland, Færøerne og Grønland, kvaliteten daler, når han bevæger sig ud på mere fjerne togter i Norden, Rusland og sydpå til Middelhavet og Orienten. Afsnittet om Grønland og Island bygger på de seneste videnskabelige resultater, og det afsluttende kapitel om erobringen af England 1066 er skrevet med både fortællerglæde og pædagogisk overblik.

Det værste ved Magnusson er dog hans mangel på kritisk holdning til de skriftlige kilder og arkæologernes hypoteser; han referer i de fleste tilfælde ureflekteret og uden at sætte spørgs-

målstegn ved de informationer, han har valgt at meddele. Helt ukritisk forholder han sig til de skriftlige kilder, og bogen indeholder lange citater fra islandske sagaer til belysning af en langt tidligere udvikling. Her studser en kildekritisk læser mange gange. Den magre litteraturliste vidner også om, at forfatteren ikke har søgt at fordybe sig i emnet. Men som appetitvækker er bogen udmærket.

Klaus Randsborg er en dansk arkæolog, der for nogle år siden forelæste om vikingetiden ved Washington University, St. Louis. Hans bog præges af dette, og han meddeler her sin viden i en slags kompendieform, der indeholder en mængde informationer, baseret på de seneste års arkæologiske resultater. Dog bliver man ikke særlig glad for den type af informationer, som de engelsksprogede læsere her får. Randsborg ser nemlig ikke som sit mål at formidle kundskaber og videnskabelige resultater og problemer, men vil vække debat. Han opstiller en mængde hypoteser, som i og for sig er spændende og tankevækkende, men han er ofte ude på gratis, uden at han fortæller læseren, hvor glat denne is i virkeligheden er. Bogen er altså inspirerende for den, der virkelig er inde i alle periodens problemer, men farlig for den, der savner kendskab til vikingetidens kildegrundlag og den tidligere videnskabelige debat. At den udkommer på engelsk uden først at have været til grundig diskussion herhjemme er altså ikke særlig godt, for kun få kan se svaghederne i Randsborgs argumentation, internationalt set. Ligesom Magnusson har han en betænkelig vane med aldrig at sætte spørgsmålstegn. Han har en slags mønstermani og opstiller skema for en mængde fund, runesten og andet informationsmateriale – han finder linier, cirkler og sammenhænge, som er baseret på helt tilfældi-

ge fund – hvor vi ved, at billedet kan blive et helt andet ved nye fund, og at vor viden er yderst begrænset og problematisk. Denne trang til at systematisere alting gør kapitlerne om runestene, byerne, landsbyerne, agerbrug og handel diskutabile. De i undertitelen lovede synspunkter på statens opbygning er usaglige. Således skulle rytter- og våbengravnens placering i en stor bue uden om Jelling markere det veldanske kongedømmes grænseland. Her placerer Randsborg velstående »kongelige vasaller« med særlige militære beføjelser. Endda differentieres disse beføjelser alt afhængigt af, om den døde var gravlagt med rideudstyr eller med økse! At nå så vidt alene på grundlag af arkæologisk materiale er et dristigt forehavende. Ud fra ryttergravens placering i landet kan der i øvrigt næppe sluttes noget som helst angående Jellingkongedømmets udstrækning. Det er rigtigt, at ryttergravene – med lidt god vilje – kan siges at ligge i en stor bue uden om Jelling fra Danevirke op over øerne til Limfjordsområdet. Men dette gælder i så fald for alle våbengrave – uanset våbnets art. Ja, faktisk gælder det for grave og gravpladser i almindelighed. I henseende til geografisk fordeling er det interessante altså i virkeligheden, at der er påvist forholdsvis få grave i store dele af Midt- og Sønderjylland. Men netop her, i Jellingedynastiets kærneland, har der givetvis boet mange mennesker, også stormænd med fuldt rideudstyr. Randsborgs argumenter holder ikke, fundfordelingen må være helt tilfældig.

Ligeså diskutabel er hans afsnit om skattefundene og de politiske hændelser, der også bygger på et udvalg af fundene. Randsborg vil her bygge videre på Bolins og Skovmands arbejder, men hans tese er desværre uklart fremlagt, og hans konklusioner virker

ikke holdbare.

Randsborgs energiske forsøg på at skabe debat om vikingetiden må ses som noget positivt, men han kunne meget vel have nået dette mål gennem en lidt mere forsigtig måde at sige tingene på, så kunne man herhjemme opfatte hans bog som et virkelig seriøst indlæg i debatten.

Else Roesdahls bog om vikingetiden er ikke nogen gentagelse af ældre værkers fakta, men et helt nyt helhedsbillede af Danmarks vikingetid, der er baseret på de allerseneste resultater, ikke bare af udgravninger og fortolkninger af de skriftlige kilder, men også de nye aspekter på perioden, der er fremlagt af geologer, botanikere, klimaforskere og andre naturvidenskabsfolk. Det fortrinlige værk indeholder altså et væld af informationer og fakta. Ny problemstillinger rides op, og forfatteren præsenterer mange nye og utraditionelle ideer til forklaring af vikingetidens økonomiske ekspansion, som f.eks. den handel med massevarer og landbrugsprodukter, hvis større indtjeningsmuligheder for bønderne må have givet sig udslag i øget lokalhandel. Samspillet mellem by og land bliver skildret på en fremragende måde, ligesom udviklingen af transportmulighederne i form af gode skibe med lastrum, som vi kan se det i Skuldelevskibene og den udbygning af vejnettet, vi har spor af i den vældige bro fra Ravning ådal. Broen stammer formentlig fra Harald Blåtands tid og Skuldelevskibene, som forfatteren selv har været med til at udgrave og skildrer med kærligt kendskab, vidner om, at der fandtes store skibe med lasteevne på op til 15-20 tons, velegnet til transport af store ladninger over åbent hav.

Det arkæologiske fundmateriale står hele tiden i centrum, og forfatteren redegør omhyggeligt både for ældre tiders videnskabelige diskussioner og

de sidste udgravningsresultater. Den letlæselige fremstilling er udmærket disponeret, således at læseren får en bred orientering om transportforhold, byer, landsbyer, gårde, landbrug, fiskeri, handel, håndværk, husflid, dagligliv, våben, volde, borge, religion, kunst. Forfatterens indgående kendskab til tidens forskellige materialer som sten, træ, læder og tekstiler og fortrolighed med håndværk og vikingernes hverdag gør kapitlerne om dagligliv, handel, kunst og religion til særdeles informationsrig og stimulerende læsning. Hun har også fået den fortrinlige idé at gemme afsnittet om udlandsforbindelserne til sidst i bogen, så læseren selv ud fra det arkæologiske fundmateriale og notitserne i udenlandske krøniker kan få et levende indtryk af de varer, impulser og rigdomme, som kom Danmark til gode i denne dynamiske periode.

Til bogens store fortjenester hører også forfatterens overblik over forskningen, som blandt andet kan ses i den omfattende litteraturliste, der sågar omfatter mindre artikler og forskellige tidsskrifter som *Skalk*, *Hikuin m.v.*, samt forfatterens rige skat af ideer til nye emner, som bør tages op af forskningen. Således nævner hun, at der savnes samlede analyser af våbenfundene, og at Holger Armands syntese om forbindelserne mellem karolingerriget og Sverige godt kunne få en tilsvarende dansk behandling. Den letlæste form gør bogen velegnet til studium for lægmanden, og de fyldige litteraturreferencer i noterne gør den lige så velegnet på universitetsniveau. Man får lyst til at arbejde videre med problemerne. Som videnskabskvinde tolker Else Roesdahl kendsgerningerne med al den forsigtighed, som man kan kræve af en forsker, og hendes indlæg i debatten om kongemagten og »Trelleborgene« er velunderbyggede og velar-

gumenterede. I forbindelse med sine analyser af Fyrkat-udgravningerne har Else Roesdahl altid fremhævet »Trelleborgene«s civile præg, og hun understreger også dette nu samt hævder, at borgene stammer fra Harald Blåtands tid, hvilket kan sættes i forbindelse med kongens andre bygningsværker og kamp mod den tyske kejsermagt. På udmærket måde bliver også betydningen af de slaviske forbindelser belyst.

En gang imellem savner man mere indgående kommentarer til de skriftlige kilder, og det forbavser, at hun tager araberens At-Tartuschis skildring af Slesvig (?) for gode varer. Det er også synd, at forfatteren ikke altid henviser direkte til de skriftlige kilder i form af skjaldekvad og annaler; her må læseren nøjes med en henvisning til anden litteratur om vikingetiden, ofte på et fremmed sprog. Om end det er vældig fint, at forfatterens bog kan læses af alle og er fremragende pædagogisk udformet, generes man af den lidt tilfældige tiltro til læserens viden. Således ser forfatteren sig nødsaget til at forklare, hvad caries er, mens hun lader de vigtige begreber proveniensbestemmelse og kalibreret alder stå uforklærede, ligesom hun ikke altid oversætter fra latin. Ud fra fundene påstår hun videre, at det er en myte, at øksen var vikingernes våben par excellence, men har åbenbart glemt Bayeux-tapetets prægtige langskaftede økser.

Et solidt kendskab til vikingetiden og forskningen formidles her på fremragende måde.

Michael Linton

To Normanniske Krøniker. Oversatte og kommenterede af Erling Albrechtsen (Odense Universitetsforlag, 1980). 230 s.

Fhv. museumsinspektør Erling Albrechtsen fortsætter med denne bog den

række af oversættelser af frankiske og normanniske kilder til vikingetidens historie, som han påbegyndte i 1976 med samlingen *Vikingerne i Franken* og fortsatte i 1979 med *Dudo af St. Quentin's Normandiets historie*. De to krøniker, som nu foreligger, hører begge hjemme i den seneste vikingetid. Begge er værker, som er affattet i Normandiet i tiåret efter slaget ved Hastings og Vilhelm Erobrerens erobring af England i 1066, og begge er de skrevet i kredsen omkring hertugkongen med det formål at forherlige ham og retfærdiggøre hans erobringer.

Vilhelm af Jumièges' *De normanniske hertugers bedrifter* er en moderniseret udgave af Dudos 70 år ældre værk, som bliver ført op til 1070. Vilhelm af Poitiers' *Vilhelm Erobrerens liv* koncentrerer sig derimod om Erobrerens egen regeringstid: den bevarede del af den ufuldstændigt overleverede tekst dækker årene 1047-1067. Ifølge sagens natur indtager skandinavernes krigeriske bedrifter en mindre fremtrædende plads i disse tekster end i de kildekrifter, Erling Albrechtsen tidligere har oversat. Endnu i det 11. århundrede bestod der dog forbindelser mellem Normandiet og Skandinavien, som kunne føre skandinaver til at optræde på den nordfranske scene, og ikke mindst førte århundredets stadige kampe om herredømmet i England til gentagne kontakter mellem Normandiets og Danmarks herskere, lige fra alliancen under Svend Tveskægs Englandstogter til Svend Estridsens indblanding i oprørene mod Vilhelm Erobreren. Til disse forbindelser er de foreliggende to krøniker vigtige kilder. En oversættelse til dansk for et bredere publikum må derfor siges at være berettiget.

På den anden side spiller forholdet til Skandinavien en så forholdsvis underordnet rolle i disse tekster, og indre